

ШУМАКОВА Світлана Миколаївна

кандидат мистецтвознавства,

доцент кафедри режисури

Харківської державної академії культури

<https://orcid.org/0000-0002-2269-3149>

СЦЕНІЧНЕ МИСТЕЦТВО: МЕТОДОЛОГІЧНА СТРАТЕГІЯ ФІЛОСОФСЬКО- КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ СЕНСІВ

У сучасному різноманітті художніх форм сценічне мистецтво, як і раніше, залишається унікальним явищем, яке зберігає перманентність власної життєздатності й, у певному сенсі, відбиває конструювання цілісності людського «Я». Сценічне мистецтво «живе» в поєднанні безлічі смислів, що відображають людину в культурі й житті, істотно спотворену нині нівелюючими цінностями й масмедійними клішовано-модними орієнтирами, але водночас спрагу самоактуалізації і свободи від рабства стереотипів та приналежності самій собі. Сценічна думка, по суті, існує в режимі безперервного розширення та перегляду сфери своєї реалізації в обріях зовнішніх контурів, «дисциплінарних меж» людського життя в ситуації соціокультурної дійсності. Очевидно, що сценічне мистецтво перебуває в одному зі своїх найабстрактніших, але водночас найдоступніших смислових полів, постаючи мистецтвом встановлення та переосмислення сенсів, адресованих глядачеві, що рефлексує й шукає, здатному поринути в роздуми про себе самого і своє місце у світі, готовому змінюватися і змінювати багат шаровий культурно-плюралистичний світ, що відповідає викликам часу.

У сценічному мистецтві здійснюється консолідація життєвого світу людини, трансцендування та екзистування — основні шляхи збереження цілісності її внутрішнього «Я». У світлі гуманістичної місії сценічне мистецтво занурює глядача в прикордонну ситуацію, потрапляючи в яку людина «розлучається із собою», щоб прийти до себе іншої, відтворити екзистенційний шлях від згасання до ствердження життя через катарсис. У контексті артикуляції екзистенційної проблематики актуалізується поглиблення рефлексії над прикордонними ситуаціями, головним чином, ситуацією кризи людської свідомості: збіднення психо-емоційної сфери людини, яскраво вираженої її клішованим мисленням, наростаючим екзистенційним страхом, що пред'являє моральну незрілість, інфантилізм і недієздатність, нарешті, небажання взяти на себе відповідальність за діяння, які чиняться.

Сценічне мистецтво характеризує багат шаровість і багатовимірність, що передбачає різновекторність одночасного існування різних істин, моделей, смислів, концепцій та інтерпретацій життєво важливого. У світлі очевидної змістової роздробленості зовнішнього світу глядач потрапляє у своєрідну ситуацію відчуження, де стає заручником ним самим створеної багатовимірності розуміння. Сучасна людина завжди змушена освоювати і виконувати безліч ролей, вступати у безліч зв'язків і відносин, в яких її «Я» втрачає чіткі межі та контури. Однак рано чи пізно виникає потреба в їхньому виразному усвідомленні, і тоді для людини актуалізується

проблема цілісного та гармонійного існування, з'єднання та збереження власного внутрішнього світу, екзистенційна проблема повернення до самої себе, до свого справжнього «Я» з безлічі приватних зв'язків та відносин.

Сценічне мистецтво, де в символічній формі представлено реальне життя, реальні людські взаємини та проблеми: від інтимно-особистих до загально-соціальних, пред'являє потужний змістово-гуманістичний потенціал, надаючи можливість людині зустрітися із собою цілісною та унікальною й осмислити власне ставлення до зовнішньої неоднозначності світу. На сценічних підмостках народжується цілісний, багатокomпонентний світ, що пов'язує воєдино всі окремі свої складові, які перебувають у постійній та безперервній знаковій взаємодії й інтерпретуються, насамперед, у духовно-практичному й аксіологічному вимірах. Сцена інтерпретує «маленьке життя», яке глядач проживає інакше, ніж зазвичай, встигаючи за короткий час відчути, усвідомити, зрозуміти за перипетіями сценічних подій і те, що стосується безпосередньо його життя. Сценічне мистецтво, володіючи характеристикою інтимності, передбачає особливу подію зустрічі, що без сценічної форми втілення не може здійснитись. Вона постає дією від душі до душі, яка звертає реципієнта до глибинних роздумів щодо себе, пробуджуючи особливу внутрішню душевну активність.

Сучасна «привабливість» поліваріативності особистісної ідентифікації та різноманітність стереотипних її нинішніх інтерпретацій може обернутися безглуздістю існування як такого мислячої людини, її нездатністю визначити себе саму, що постає в цілу низку реальних життєвих проблем. Сценічне мистецтво формує поле переосмислення глядачем того, що здавалося йому чи то усталеним, чи то таким, що визначилось рухомим в його «горизонті сенсів». Нове осмислення реципієнт проєктує на реалії свого повсякденного буття, і те, що раніше здавалося відомим і безпосередньо очевидним, може ставати зовсім інакшим — нестійким і нестабільним, або, навпаки, значимим і ґрунтовим. Разом з тим, незважаючи на певну парадоксальність, ситуація такого «нерозуміння» та «переосмислення невизначеного» зумовлює початок нового конструювання цілісності внутрішнього світу реципієнта, бо сценічне мистецтво передбачає і певну висоту, і водночас не випадковість. Розуміння складається не лише з раціональних процедур, а й з процесів інтуїтивного осягнення міжсміслових зв'язків, рівноваги з оточуючим культурним середовищем. Гармонія зовнішнього та внутрішнього створює особистісну ідентичність — почуття єдності та цілісності, власної сили, життєвої активності, ціннісне ставлення до свого «Я».

Методологічна стратегія філософсько-культурологічних інтерпретацій власних сенсів, з одного боку, вбачає філософське осмислення сценічного мистецтва в панорамі культурного життя; з іншого — відкриває можливість осмислення сценічного мистецтва крізь призму відтворення людського в людині, як бажаної відкритості культурі і світу.

Отже, сценічне мистецтво у світлі філософсько-культурологічних інтерпретацій сенсів постає особливою художньою реальністю як оптичним приладом, в якому відтворюється універсальне ставлення людини до світу, що передбачає духовне перетворення та гармонізацію внутрішнього і життєвого її світу — трансцендування й екзистування.